

мобільність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248409199>.

УДК 331.556.4: 314.74

Федірко Н.В.,

к.е.н., доцент, ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ЗОВНІШНЯ ТРУДОВА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ

Трудова міграція населення в Україні відіграє вирішальний вплив на функціонування національного ринку праці, дозволяючи значній частині населення не лише забезпечити собі певний матеріальний статок в умовах кризових явищ, але і започаткувати та розвинути власний бізнес. Особливої актуальності питання врегулювання трудової міграції набувають у періоди загострення соціально-економічних чи політичних негараздів.

Після здобуття незалежності в умовах трансформаційної кризи та різкого зниження рівня життя населення в Україні відбувалась масова еміграція трудящих до інших країн, що особливо загострилось починаючи з 1994 р. На початку 2000-х рр. тенденції зовнішньої міграції населення змінилися: якщо у 2002 р. Україна мала міграційні втрати (-33 тис. осіб), то після 2005 р. сальдо міграції набуло додатного значення і у 2013 р. склало +31 тис. осіб.[4]

Водночас, в ці роки загострилось питання нелегальної трудової імміграції в Україну, зокрема транзиту робочої сили з країн СНД і Південно-Східної Азії до розвинених країн Західної Європи. У 2012 р. із прийняттям Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» внаслідок полегшення можливостей реєстрації іноземців, які в'їхали в Україну в попередні роки, відбулось різке зростання обсягів зареєстрованого прибуття

трудових мігрантів. Втім, на сьогодні все ще спостерігається масовий перетік нелегальних мігрантів.

Масштаби працевлаштування в Україні іноземців протягом 2000-х років постійно зростали, втім, у період світової фінансово-економічної кризи значно скоротились: 7,5 тис. осіб у 2013 р. проти 12,4 тис. чол. у 2008 р. [2] Обстеження трудової еміграції з України показало, що у 2012 р. 1,2 млн. осіб, або 3,4 % населення України у віці 15-70 років працювали або шукали роботу за кордоном.[1] Серед населення працездатного віку частка трудових емігрантів склала 4,1% (в 2008 році – 5,1%).

Дослідження взаємозв'язку зовнішньої трудової міграції та стану національного ринку праці в Україні показало відсутність схожої динаміки кількості мігрантів та рівня безробіття. В умовах різкого збільшення міграційного приросту населення із 17,1 тис. осіб у 2011 році до 31,9 тис. осіб у 2013 році мало місце зменшення рівня безробіття за цей період із 7,9% до 7,2%.[4] Кількість зовнішніх трудових іммігрантів до України також збільшилась (майже до 9 тис. осіб за 2011-2013 рр.). У 2014 році вибух політичної революції та загострення економічного дефолту України спричинили зменшення міграційного приросту до 22 тис. осіб та одночасне підвищення рівня безробіття до 9,3%. Зауважимо також, що середньомісячна заробітна плата в країні мала стабільну зростаючу динаміку. Такі тенденції свідчать, що процеси зовнішньої трудової міграції в Україні, які безпосередньо обумовлюються можливістю працевлаштування та рівнем доходів в країні, не мають суттєвого впливу на стан національного ринку праці. Водночас, зовнішні загрози, сформовані політичними, макрофінансовими та зовнішньоекономічними дисбалансами, призводять до суттєвих негативних змін у сфері зайнятості.

Сформована на сьогодні державна міграційна політика, яка покликана врегулювати питання працевлаштування, адаптації, соціального захисту та забезпечення прав трудящих-мігрантів, є недосконалою та потребує нагального реформування. Незважаючи на стрімкий розвиток в останні роки законодавчої

бази та визначення на державному рівні стратегічних цілей, невирішеними проблемами в сфері державної міграційної політики залишаються: суперечності законодавчих документів; проблеми статистичного обліку мігрантів; неврегульованість питань відтоку інтелектуальної робочої сили; практична відсутність механізму заохочення повернення емігрантів з метою використання їх досвіду та заощаджень для розвитку економіки; висока кількість нелегально працевлаштованих іммігрантів; фактична відсутність механізму імплементації прибулих іммігрантів.

Наявні проблеми у сфері зовнішньої трудової міграції обґрунтовують необхідність розробки і затвердження нової редакції Концепції державної міграційної політики України, про що йдеться у сучасних рекомендаціях дослідницьких установ. Зокрема, експерти зазначають, що враховуючи демографічну ситуацію в Україні, міграційна політика має розглядатися як один із засобів протидії депопуляції населення. [3] Узагальнення сучасних соціально-економічних та політичних викликів, що загострюють негативні процеси у сфері зовнішньої трудової міграції, а також рекомендаційні заходи державної міграційної політики наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Соціально-економічні та політичні загрози в сфері зовнішньої трудової міграції України та заходи державної міграційної політики

Загрози	Вплив на міграційні процеси	Необхідні заходи державної міграційної політики
- стагнація економіки; - підвищення рівня безробіття; - нестабільна політична та геополітична ситуація; - військові дії на сході країни; - зниження реальних доходів громадян; - можливість скасування візового режиму	- відтік внутрішньої робочої сили за кордон; - збільшення числа внутрішніх біженців на території країни; - значне скорочення представників українського корінного населення у країні, їх заміщення представниками країн Сходу	- допомога у працевлаштуванні емігрантів за кордоном; - налагодження взаємозв'язків із українськими мігрантами в інших країнах; - соціальний захист біженців та сприяння їх інтеграції у суспільство - стимулювання поверненню емігрантів та їх реінтеграції; - сприяння підвищенню рівня освіченості прибулих осіб; - заохочення імміграції з-за кордону для збільшення людських ресурсів та інтеграція прибулих в українське суспільство; - селекція іммігрантів залежно від потреб країни; - переговори з країнами-реципієнтами української робочої сили щодо розширення каналів працевлаштування українців на їх території, гарантій їхніх прав; - розбудова вітчизняної системи соціального захисту іммігрантів, гарантування їх прав та свобод відповідно до міжнародних стандартів.

Примітка: розроблено автором.

Визначені рекомендаційні заходи державної міграційної політики є лише її цільовими регулятивними пріоритетами, які потребують розробки та впровадження комплексу управлінських заходів, пов'язаних із удосконалення внутрішньої та міжвідомчої організаційної роботи державних органів, налагодження їх тісної співпраці з асоціаціями національних меншин в Україні, закордонними представництвами українських мігрантів, урядами країн-контрагентів та міжнародними інституціями, а також їх прозоре інформаційне забезпечення щодо правил, процедур діяльності трудящих-мігрантів. Поряд з цим, заходи державної міграційної політики повинні бути узгодженими та підкріпленими прогресивними реформами соціально-трудової сфери в Україні, спрямованими на підвищення реальної заробітної плати, скорочення нелегальної зайнятості, а також забезпечення соціального захисту працюючих громадян відповідно до сучасних європейських практик.

Література

1. Звіт щодо методології організації проведення та результатів модульного вибіркового обстеження з питань трудової міграції в Україні / Міжнародна організація праці. Група технічної підтримки з питань гідної праці та Бюро МОП для країн Центральної та Східної Європи – Будапешт, 2013.– 98 с.
2. Зовнішня трудова міграція [Електронний ресурс] // Державна служба зайнятості України. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350814>.
3. Малиновська О. А. Щодо необхідності розробки і затвердження нової редакції Концепції державної міграційної політики України. Аналітична записка [Електронний ресурс] / О. А. Малиновська // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1762/>.
4. Міграція та населення [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.